

PROF.DR. CAVİT ORHAN TÜTENGİL'İN EĞİTİMCİ KİŞİLİĞİ

Doç.Dr. Mahmut TEZCAN

YAŞAM ÖYKÜSÜ

C.O. Tütengil, 17 Ocak 1921 yılında Tarsus'un Sebil köyünde doğmuştur. Babası Kıbrıs'lı Palabıyıkoğullarından, ilkokul öğretmeni Ali Rauf Tütengil, annesi ise Meryem Tütengil'dir. Dördü erkek, biri kız olmak üzere beş kardeşin en büyüğüdür. İlkokula Ulaş Köyü'nde başlamıştır. Ortaokulu Tarsus'da bitirmiştir. Lise öğrenimi için parasız yatılı sınavını kazanarak Haydarpaşa Lisesine girmiştir. 1940 yılında Haydarpaşa Lisesini bitirmiştir.

Yükseköğrenim için Siyasal Bilgiler Fakültesi sınavına girmiş ve birinci olarak kazanmıştır. Fakat öğretmen olmak tutkusu ile vazgeçerek Yüksek Öğretmen Okuluna girmiş, Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak okuduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü 1944 yılında bitirmiştir.

Tütengil, 1944 yılında ilk kez öğretmen olarak Antalya lisesine atanmıştır. Bir yıllık öğretmenlikten sonra askere gitmiş, askerliğini topçu olarak Erzincan'da yapmıştır. Askerlik dönüşü, Kepirtepe Köy Enstitüsünde meslek dersleri öğretmeni olarak görev almıştır. Daha sonra Antalya Aksu Köy Enstitüsüne atanmıştır. 1950-1951 ders yılında 4489 sayılı kanuna göre Fransa'ya gitmiştir. Fransa'da iken diğer Avrupa Ülkelerini de gezip görme fırsatını bulmuştur. Bir yıl sonra yeniden Aksu Köy Enstitüsündeki görevine dönmüştür. 1952 yılında, o yıl aynı okula meslek dersleri öğretmeni olarak atanan Şükriye hanımla evlenmiştir. Tütengil'in iki çocuğu vardır.

1952 yılında Tütengil'lerin Köy Enstitülerinde çalışmaları sakıncalı görülerek Diyarbakır'a atanmışlardır. Tütengil, felsefe öğretmeni olarak Diyarbakır Lisesinde, Şükriye Tütengil'de bu ildeki Öğretmen Okulunda görev almıştır. 1953 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Kürsüsüne asistan olarak girmiştir.

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi.

1956 yılında "Montesquieu'nun Siyasî ve İktisadî Fikirleri" konulu çalışmasıyla "Doktor" olmuştur. 1957 yılında bu tezi ile "Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü"nü kazanmıştır. 1958 yılında ise aynı zamanda asistanı olduğu İktisat Fakültesini bitirmiştir. Tütengil, 1960 yılında "İçtimai ve İktisadî Bakımdan Türkiye'nin Karayolları" konulu teziyle "Doçent" ünvanını kazanmıştır. 1970 yılında "Profesör" olmuştur.

Prof. Tütengil, İktisat Fakültesine bağlı Gazetecilik Enstitüsünde öğretim üyeliği ve müdürlük yapmıştır. Harp Akademileri, Hacettepe Üniversitesi de diğer ders verdiği kurumlar arasındadır.

Türk Dil Kurumu üyeliği, UNESCO Türkiye temsilciliğinde üyelik, Türk Sosyal Bilimler ve Türkiye Harsi ve İçtimai Araştırmalar Derneği üyeliklerinde de bulunmuştur.

1979 yılında Türkiye'de anarşik dönemde öldürülmüştür.

EĞİTİM ANLAYIŞI VE GÖRÜŞÜ

Prof. Tütengil, bir sosyologtur. Sosyolojinin daha çok "Ekonomik sosyoloji" dalında uzmanlaşmıştır. Nitekim, Az Gelişmenin Sosyolojisi, Montesquieu'nun Siyasî ve İktisadî Fikirleri, İçtimai ve İktisadî Bakımdan Türkiye'nin Karayolları, Kırsal Türkiye'nin Yapısı gibi eserleri ekonomik sosyolojiye ilişkindir. Kendisi salt eğitim bilimci değildir. Fakat eğitim sorunlarına çok ilgi duymuş ve bu sorunlara sosyolojik gözle bakmıştır. Eğitim alanındaki düşünceleri sözde kalmamış, yazılı olarak makaleler şeklinde daima basına yansıtmıştır. Bu alandaki düşüncelerini daima güncel eğitim sorunları ortaya çıktığı zaman açıklamak fırsatını bulmuştur.

Prof. Tütengil, eğitime ilişkin yazılarında kuramsal açıklamalardan çok, sorunlarla ilgilenmiştir. Bu sorunların da özellikle Türkiye açısından görünümleri üzerinde durmuştur.

Eğitime ilişkin yazılarının tümüne bir göz atacak olursak aşağı yukarı Türk eğitim sorunlarının tümüne yöneldiğini görürüz. İlgilendiği konuları, kategoriler halinde aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz.

- a) Sosyal yapı ve eğitim öğretim sorunları
- b) Köy Enstitüleri
- c) Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmen Sorunları

- d) Köyde Eğitim ve Öğretim
- e) Eğitim ve Ekonomik Kalkınma
- f) Üniversite Sorunları
- g) Eğitimin Atatürkçü İlkeleri
- h) Gençlik Sorunları.

Şimdi bu konulardaki temel görüşlerine kısaca değinelim.

a) Sosyal Yapı ve Eğitim - Öğretim Sorunları:

Tütengil, eğitim ve öğretim sorununun sosyal yapıya bağlı olarak biçimlendiğini, öteki yurt sorunlarından bağımsız olarak kendi başına bir eğitim ve öğretim sorunu olmadığını söyler¹.

Eğitimin ne olduğu konusunda E. Durkheim'in görüşünden hareket eder. Yani, "Yetişmiş nesiller tarafından, henüz toplumsal hayat için uygun hale gelmemiş bulunan kuşaklar üzerinde yapılan etkidir". biçimindeki tanımı esas alır. "Etkinin amacı, çocukta birtakım beden, fikir, ahlak halleri var etmek ve evrimlettirmektir." Geniş anlamda ele alınan eğitimin, yeni kuşakları sosyal hayata hazırlamak olduğunu Tütengil de kabul eder. Böylece eğitim, "Topluma intibak" ya da "Çevreye uyma" süreci olarak ele alınır. Tütengil, yerine oturmuş ve iç çelişmelerden kurtulmuş toplumlar için bu tanımın doğru olduğunu kabul eder. Fakat bunun her toplum için geçerli olmadığını şöyle ifade eder:² "Fakat ikili yapılar içinde bulunan: yeni değerlere göre toplumu yeniden kurmak, ona bir başka biçim kazandırmak zorunluluğu ile karşı karşıya bulunan toplumlar için durum değişiktir. Böyle toplumlarda eğitim, onun düzenli bir biçimde yer aldığı okul, çevrede yaygın olan bazı değerleri aşarak yeni değerler getiren ve genç kuşakları bu açıdan etkileyen bir kurum olmak gerekir. Böylesi toplumlarda eğitimin, aykırı bir düşünce ile, genç kuşaklarda çevreye uyma yerine, değiştirilmesi gereken bu çevre ile yeni insanlar arasında uyumsuzluk yaratması beklenir, diyebiliriz. Ancak bu yolla, sarı ökün boynuzu üzerindeki dünyayı güneş sistemi içindeki yerine yerleştirmek, ilmin ve aklın sesini hurafelerin batıl inançların yerine koymak mümkün olabilir. O zaman çevreye uymanın yerini çevreyi toplumu

1 Tütengil, C.O., Sosyal Yapımıza Bağlı Eğitim ve Öğretim Sorunları, Prof.Dr. Refii Şükrü Suvla Armağanı, 1970.

2 Tütengil, a.g.yazı.

değiştirme görüşünün alması olağandır.” Bu görüşün gerçekleşmesi yollarından birisi de, kuşkusuz, eğitimde verim elde etmektir. Tütengil, okullarımızda verimi azaltan nedenleri şu noktalarda toplar: a) Okullarımız bir öğretim ve eğitim çevresi olmaktan uzaktır³ (ders araçları yetersizliği, elverişsiz binalar, kalabalık sınıflar, yaşamın gerisinde kalmış bir öğretim ve eğitim anlayışı) b) Okul aile işbirliğinin yetersizliği, c) Öğrencilerin okulu bir yük olarak görmeleri, d) Yozlaşmış değerlere yönelme (Paraya önem, ülküsüzlük, adam sendecilik, günü gün etmek v.s.) Bu çıkmazlardan kurtulmak için ona göre planlı ve gerçekçi çalışmalar gerekir. İlk adım olarak eldeki olanaklara ve normal yetiştirme koşullarına göre öğrenci sayılarının sınırlandırılması gerekir. Orta öğretimden itibaren bütün öğretim basamaklarına geçerek öğrenci almalıdır⁴.

Sosyal yapımızda eğitim yönünden çeşitli dengesizliklere değinen Tütengil, cinsiyet, köy-kent yerleşmeleri bakımından, bölgesel bakımdan, klâsik ve meslekî-teknik eğitim bakımından, eğitim olanaklarından yararlanmada kabiliyet ve varlıklılık dengesizliği üzerinde durarak bu dengesizliklerin çeşitli önlemlerle, köklü reformlarla sosyal ve ekonomik planlamalarla giderilebileceğini vurgulamıştır⁵.

Yine bir başka yazısında ülkemizde eğitim birliğinin çeşitli uygulamalarla bozulduğuna değinmiştir. Bu uygulamalar, lâyük eğitim-teokratik eğitim, Resmî eğitim-özel eğitim, özerk yüksek öğretim, bağımlı yüksek öğretim biçiminde ortaya çıkmıştır⁶.

b) Köy Enstitüleri

Tütengil, Türkiye’de Köy Enstitüsü deneyimine büyük önem vermiş, böyle bir modeli köylerimiz için savunmuştur. Eğitimle ilgili yazılarının büyük bir kısmı Köy Enstitülerine ilişkindir. Oralarda öğretmenlik yapmış olması ve kişisel deneyimleri de bu konuya önem vermesinde etkili olmuştur. Çeşitli yazılarında Köy Enstitüleri deneyiminin toplumsal önemini ve bugünkü etkilerini şu noktalarda toplar⁷⁻⁸.

3 Tütengil, C.O., Okulların Verimi Meselesi, Vatan, 26 Haziran 1959.

4 Tütengil, a.g. yazı.

5 Tütengil, C.O., Eğitim Hayatımızdaki Dengesizlikler, Cumhuriyet, 18 Mayıs 1968.

6 Tütengil, C.O., Eğitim Yılında Türkiye, Cumhuriyet, 17 Şubat 1970.

7 Tütengil, C.O., Köy Enstitüsü Olayının Toplumsal Yanları, Milliyet, 17.4.1968.

8 Tütengil, C.O., Köy Enstitülerinden Ne Kaldı? Dünya, 17 Nisan 1956.

1. Köy Enstitüleri ile birlikte, "Romantik Köycülük" aşamasına "Köy Enstitüsü Köycülüğü" anlayışı gelmiştir. Bu anlayışın özelliği ise, köy gerçeğini içinden tanımak, mevcut olanaklarla çözüm yolu aramak, köy kalkınmasında eğitime öncelik vermektir.

2. Köy Enstitüleri, halktan gelen aydın'ın kaynağı olmuştur. Yeni bir aydın kuşağı olan köylü aydın ile beklenen senteze kavuşulmuştur.

3. Köy enstitüleri yoluyla kitleler sınıf atlayarak orta sınıfa yükselmişlerdir. Böylece bu okullar toplumsal hareketlilikte bir araç olmuşlardır.

4. Köy sorunları, Köy Enstitüleri çıkışlı kişilerce gündeme gelmiş, canlılık kazanmıştır. Köy ve köylü sorunu gündeme gelmiştir.

5. Eylem milliyetçiliği, Köy Enstitüleriyle güçlenmiştir. Yani kuru sözler yerine eyleme geçilmiştir. Düşünce ve eylem arasında tutarlık ve bağlılık sözkonusu olmuştur.

6. Köy sanatlarının halkbilim değerlerimizin ortaya çıkması sağlanmıştır. Halk oyunları, folklor, halk edebiyatı, el sanatları, Köy Enstitüleriyle milli sanat açısından canlılık kazanmıştır.

7. İş eğitimi, Köy Enstitüleriyle öğretmen okullarının dayanağı durumuna gelmiştir. Kurs çalışmaları, tarım çalışmalarının gerçeklik kazanması gibi.

8. İlkokul öğretmenlerinin köyün koşullarına ve sorunlarına göre bilgi ve davranış kazanması gerektiği düşüncesi, Köy Enstitüleriyle yerleşmiştir.

9. Köy Enstitüleri ekonomik bakımdan da millî gelire değerler katmıştır. Binalar, tesisler, tarıma açılan topraklar bu konudaki örneklerdir.

Tütengil, Köy Enstitülerinin millî oluşundan ve gerçeklerimizin zorlamalarından doğduğunu belirtmiştir. Köy Enstitüsünü canlı tutan şeyin temeldeki sorunlar olduğuna dikkati çeker.

c) Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmen Sorunları

Tütengil, Öğretmen yetiştirme konusuna da ilgi duymuştur. Onun orta öğretim öğretmenliği için onayladığı ve istediği öğretmen yetiştirme kurumu, üniversiteye bağlı bir "Yüksek öğretmen okulu"dur⁹.

9 Tütengil, C.O., Öğretmen Yetiştirme Meselemiz. Cumhuriyet, 14 Mayıs 1964.

Bu okulda üç tür öğrenim yapılmalıdır: 1. Sadece pedagojik formasyon verilmesi. Öğrenci, ilgili fakültelerde brans öğrenimini yapacaktır. 2. Öğrenimlerini tamamen bu okulda yapacak olanlar (Lisans gibi)¹ M.E.B. mensupları yöneticilere, memurlara kısa süreli kurslar biçiminde hizmet içi eğitim verilmesi.

Bakanlığın dışından öğretmen alarak öğretmen açığını kapatma uygulamasını eleştirmiş, bunun hem öğretimin, hem de üniversitenin kalitesini düşürdüğüne yol açtığını belirtmiştir. Tütengil, şimdi kaldırılmış bulunan Yüksek Öğretmen Okullarının sürdürülmesini savunmuştur¹⁰.

Öte yandan Tütengil, öğretmenlerin meslekî çıkarlarını, özlük haklarını her zaman savunmuş, öğretmenlerin statülerinin yükseltilmesi gereğine değinmiştir. Özellikle onların güç ekonomik koşullar içinde yetersiz ücretle çalıştırılmalarına daima karşı çıkmıştır. Öğretmeni başarılı kılacak maddî ve manevî bir ortamın yaratılmasını her zaman dile getirmiştir¹¹.

Tütengil, köy öğretmenlerine de ayrı bir önem vermiş, onlara sahip çıkılmasını özellikle vurgulamıştır¹². Ona göre köy öğretmeni, karşılaştıkları güçlükleri, hizmet aşkı ile göğüslemişlerdir.

Tütengil, öğretmenliğin bir meslek olduğunu, onun kendine özgü yetenek gerektirdiğini, bilmek ve öğretmenin ayrı şeyler olduğunu, ucuz öğretmen sağlama yerine, öğretmen yetiştirme işinin ciddi olarak ele alınması gerektiğini çeşitli yazılarında belirtmiştir¹³.

d) Köyde Eğitim ve Öğretim

Tütengil, "Kırsal Türkiyenin Yapısı ve Sorunları" isimli kitabında köy eğitimine de yer vermiştir. Köy Enstitülerine ilişkin yazılarında da köy eğitimine geniş ölçüde yer vermişti. Köyün yaşayışı üzerinde köy okulunun etkileri ne olmuştur? Bu konuda yapılan araştırma ve incelemelerin sonuçlarını kitabında şöyle özetliyor:¹⁴ a) İlk- okul çıkışlı köy insanlarında okul tarafından verilen bilgilerden hemen

10 Tütengil, C.O., Yüksek Öğretmen Okullarına Kıymayın, Cumhuriyet, 15 Ağustos 1970.

11 Tütengil, C.O., Boykotun Sonuçları, Cumhuriyet, 25 Aralık 1969.

12 Tütengil, C.O., Köy Öğretmeninin Etkenliği, Cumhuriyet, 16 Mayıs 1973.

13 Tütengil, C.O., İyi Öğretmen Yetiştirmek, Dünya, 31 Mayıs 1955.

14 Tütengil, C.O., 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, s. 174-175.

hemen hiçbirşey kalmamış, bazılarının kalem tutmasını da unuttukları görülmüştür. b) İlkokul çıkışlı ailelerin yaşayışlarında ileri sayılabilecek hiçbir değişikliğe rastlanmamıştır. Temizlik, yemek pişirme, sağlık bilgisi, çocuk bakımı alanlarında gösterilen kitabi bilgilerin hiçbirinin uygulanmadığı anlaşılmıştır. c) Okullu köy ile okulsuz köy karşılaştırmasında hiçbir farka rastlanmamıştır.

Görülüyor ki köy halkı içinde okuyanla okumayan, okullu köy ile okulsuz köy aynı gerilikte. Bunun tek nedenini, unutulmaya mahkum bir takım süs bilgiler vermeye çalışan eski okulda aramalıdır.”

“Tütengil, yukarıya aldığımız araştırma sonuçlarını benimseyerek, köylülük yerlerdeki eğitim ve öğretimi etkili kılabilmek için şu noktaların dikkate alınmasını önermektedir¹⁵.

● “Köy koşullarına ve köylünün ihtiyaçlarına cevap veren bir okul anlayışı gereklidir.

● Köyde okul bir “Amaç” olarak değil, haklarını ve ödevlerini bilen iyi yurttaşı, çağdaş teknik ve yöntemlerden yararlanmasını bilen üreticiyi hayata hazırlayan bir “araç olarak değerlendirilmelidir. Köylük yerlerde başlatılan ilk öğretimle öteki öğretim basamakları arasındaki “Kopukluk” ortadan kaldırılmalı, köylü çocukları için de ilkokul üstü öğrenim olanakları sağlanmalıdır.

● Bölgesel özelliklere dayalı öğretim programlarının yanı sıra, köy büyüklüğünün zorunlu kıldığı değişik okul tiplerine de yer vermek gerekir.

● İlkokul üstü kurslarla belirli meslek ve işlere yöneltme görevi daha yoğun bir biçimde gerçekleştirilmelidir.”

e) Eğitim ve Ekonomik Kalkınma

Tütengil, eğitimin ekonomik kalkınma açısından önemine değinmiş ve Türkiye'nin kalkınmasında eğitimin rolünü, gerekli nitelikte ve sayıda elemanların yetiştirilmesi (Yatırımların verimliliği için gerekli bilgi, teknik ve formasyon'un sağlanması) ve ulaşılmak istenen düzenin değerlerinin yerleştirilmesi olarak ele almaktadır¹⁶.

15 Tütengil, C.O., a.g.e., s. 175.

16 Tütengil, C.O., Milli Eğitim ve İktisadi Kalkınma, Cumhuriyet, 4 Aralık 1964.

f) Üniversite Sorunları

Tütengil bir üniversite üyesi olarak da üniversitenin sorunlarına ve geliştirilmesi çabalarına yazılarıyla ışık tutmuştur. Önce, Üniversiteye girişin bir sorun olduğu ülkemizde yığılmaların azaltılmasına değinerek, liseye girişin sınavlı olmasını, lise ve dengi okulları bitirenlerin bir olgunluk sınavından geçmelerini, liseler arası dengesizlikleri önleyici tam örgütlü il ya da bölge liseleri oluşturmayı, yüksek öğrenimi özlenilir hale getiren her türlü yan hakları (Yedeksubay olma, indirimli yolculuk ve eğlence gibi) kazanılmış saymak geleneğini ortadan kaldırmak gereklidir önerilerinde bulunmuştur¹⁷. Uygulanan merkezî sınav sisteminin de zorunluluğuna işaret etmiştir. Aynı konuda başka bir yazısında ise, üniversiteye götüren yolları orta öğretim basamağında iken tesbit etmek, sıralama değil, kabiliyet sınavı yapmak, yurt ve burs olanaklarını arttırmak, yeni üniversiteler açmak önerilerini çıkmazdan kurtulmanın yolları olarak belirtmiştir¹⁸.

Halka dönük üniversite kavramını ise şöyle açıklar:¹⁹ “Üniversitenin halka dönük olması, bazı vesilelerle kapılarını halka açmakla, halkın ayağına gitmekle veya bilim verilerini sözle ve yazı ile halka yaymakla sağlanamaz. Bunların yanısıra, öğretim programları ve araştırmalarla Türkiye'nin sorunlarına eğilmek, öğrencilerle birlikte yurdu tanımak ve incelemek, kabiliyetli fakat maddî olanaklardan yoksun halk çocuklarına üniversitelerin kapılarını daha cömertçe açmak ve yetiştirici-geliştirici kurslarla Türk toplumunun genel düzeyini yükseltici çalışmalarda ve yayınlarda bulunmak da gerekir.”

Tütengil bu açıklamasıyla kavrama daha geniş bir anlam vermiştir.

Üniversitenin Doğu Anadolu'nun bütün kentlerinde parça parça kurulmasını savunan Tütengil, Doğunun kalkınması ancak her kentin özelliklerine göre oluşturulan, onların ihtiyaçlarına yönelen fakültelerle gerçekleşir inancındadır²⁰. Atatürk'ün Doğu Anadolu'da üniversite açmak istediğine de çeşitli yazılarında dikkati çekmiştir²¹.

17 Tütengil, C.O., Üniversiteye Giriş Sorunu, Cumhuriyet, 16 Ağustos 1973.

18 Tütengil, C.O., Üniversiteler Arası Giriş İmtihanı, Cumhuriyet 27 Haziran 1967.

19 Tütengil, C.O., Halka Dönük Üniversite, Cumhuriyet, 20 Mart 1969.

20 Tütengil, C.O., Atatürk ve Doğu Üniversitesi, Vatan, 10 Kasım 1958.

21 Tütengil, C.O., Atatürk ve Üniversite”, Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak, s. 69.

g) Eğitimin Atatürkçü İlkeleri

Yabancı fikirlerden, Doğudan ve Batıdan gelecek etkilerden arınmış bir millî eğitim programı benimsemek, yurt çocuklarının, bütün öğretim evrelerinde iktisadî hayatta yararlı ve etkili olacak biçimde donatılması, cehaletin ortadan kaldırılması, okulun eğitim ve öğretimde bir merkez olarak ele alınıp değerlendirilmesi gibi ilkeler Atatürk'ün eğitimimiz hakkında benimsediği görüşlerden sadece birkaçıdır. Tütengil, Atatürk'ün bu ilkelerinin tam anlamıyla uygulanamamasının eğitimimizde sorunlar doğurduğuna değinmiştir²².

h) Gençlik Sorunları

Tütengil, eğitim sürecinin temel öğelerinden gençlik üzerinde özellikle durmuştur. Her kırsal kesimden köy gençliği, hem de üniversite gençliğini ele alarak her ikisinin işbirliği yapması gereğine değinmiştir. Gençliğin köy sorunu karşısında, köye hizmet ve köyde hizmet etmesi üzerinde durmuştur²³. Bu hizmetler, ona göre köy kalkınması açısından olmalıdır. Kamu kesimi açısından ise köy gençliğine hizmet sağlanması gereğine değinmiştir²⁴. Bunlar, eğitim hizmetleri, boş zamanları değerlendirme olanakları ve köy kalkınmasına yönelik hizmetler olmalıdır. Böylece Tütengil, okul dışı gençlikle de ilgilenmiş, ayrıca yetişkinlerin eğitimi üzerinde durarak ülkemizde halk eğitimi çalışmalarına da ağırlık verilmesini çeşitli yazılarında vurgulamıştır²⁵. Halk eğitiminin uygulanması konusunda öneriler ortaya koyan yazar, Halk Mektepleri ve Halk Evleri örneklerine değinmiştir.

HAKKINDA YAZILANLAR

Tütengil'in ölümünden sonra onunla ilgili anılar, kişisel özellikleri üzerinde çeşitli yazılar yayımlanmıştır. Kendi adına iki armağan çıkmıştır. Birincisi "Tütengil'e Saygı 1921-1979" İstanbul, 1981 ve ikincisi 1980 yılı Sosyolojik Konferansları 18. Kitap, İst., 1980. Ayrıca, Türk Toplum Bilimcileri" 1, İstanbul 1982, Remzi Kitabevi yayını) isimli kitapta kendisinin bir değerlendirilmesine yer verilmiştir.

22 Tütengil, C.O., "Ulusal Eğitimin Atatürkçü İlkeleri"; Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak, s. 74-88.

23 Tütengil, C.O., Köy Sorunu ve Gençlik, s. 14.

24 Tütengil, C.O., Kırsal Yerleşmeler Gençliği (çoğaltma), Ankara 1979.

25 Tütengil, C.O., Halk Eğitimimizin Meseleleri, Forum Derg., s. 73.

Tütengil, az gelişmiş ülkeler için Batıyı örnek alan bir değişme yolu göstermiştir²⁶. Atatürkçülüğü ideolojik öge olarak ele almış ve Batılılaşma önerisine Atatürkçü bir ideolojik içerik kazandırmaya çalışmıştır²⁷.

Tütengil'in adı geçen değerlendirilmesinde onun sosyolojiye katkıları şu noktalarda toplanmaktadır:

1. *Az Gelişmiş Ülkeler Açısından*

Bu konudaki çalışmalarıyla az gelişmiş ülke kavramını açıklığa kavuşturmuş, konuyu Türkiye açısından da değerlendirmiştir. Kuramsal ve uygulamalı olarak konuyu ele alan yazar, kalkınmanın gerçekleşmesi yolunda katkıda bulunmuştur²⁸.

2. *Atatürkçülük Açısından Katkıları*

Atatürkçülüğü bir model olarak ele alan Tütengil, Atatürk'ün çabalarını Türk Devrimi olarak tanımlamıştır²⁹. Ona göre Türk Devrimi: Atatürkçülük, Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'ün yaptığı reformlardan oluşan bir süreçtir.

3. *Türk Sosyologlarını Tanıtma*

Tütengil, Türk sosyologlarını çeşitli yayınlarıyla tanıtarak bu alana da katkıda bulunmuştur. Özellikle Ziya Gökalp, Prens Sabahattin ve Prens Lütfullah üzerinde durarak onların Türk sosyolojisine katkılarını incelemiştir.

4. *Basın ve Gazetecilik Alanındaki Katkıları*

Bu alana da ilgi duyan Tütengil, gazete ve dergileri inceleme konusuna yönelik çalışma yapmış, ayrıca ülkemizde bölge basını konusuna da yönelmiştir.

Tütengil'in kişisel özellikleri olarak da çeşitli anı ve tanıtma yazılarında şunlar belirtilmiştir.

- Her türlü düşünceye uygar bir biçimde hoşgörü sahibi bir bilim adamıydı.

26 Cılga, İbrahim., Cavit Orhan Tütengil, "Türk Toplum Bilimcileri", s. 427.

27 Cılga, a.g., yazı, s. 425.

28 Cılga, a.g., yazı, s. 428.

29 Cılga, a.g., yazı, s. 428.

- Düzenli çalışan, disiplinli yaşayan, dakik bir kimse idi.
- Alçak gönüllü yürekli, dayanıklı idi.
- Sabırlı, titiz, azimli, iyimserdi.
- Güvenilir, ölçülü idi.
- Arkadaş ve dostlarına vefalı idi.
- Zamanı her durumda iyi değerlendirmeyi;
- Gezi ve eğlencede birşeyler öğrenmeyi;
- En büyük yol göstericinin akıl olduğunu kabul ederdi.
- Türkiye'de düşünce özgürlüğünün, demokratik zihniyetin yerleşmesine çalışmış, hümanist bir kişi idi.
- Yalın, anlaşılır, açık seçik ve kısa yazardı.
- Ailesine düşküdü.
- Dost bildiklerini kollardı.
- Kadirbilir ve samimî idi.

SONUÇ VE EĞİTİM BİLİMLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Tütengil, aslında bir eğitim bilimci ya da eğitim sosyoloğu değildir. Bu alanlarda akademik öğrenim görmüş değildir. Bu bakımdan, kendisinden pedagojik ve eğitim bilimsel kuramlar bekleyemezdik. Bu nedenle eğitim biliminde bir kuram geliştirmiş değildir. Fakat eğitime ilişkin yazılarıyla Türk eğitimcileri arasında yer almıştır. Çünkü eğitim bilimi ile yakından ilgilenmiştir. Türkiye'nin eğitim sorunlarına toplumsal açıdan bakabilmiştir. Daha çok eğitimin uygulamalı yönlerine ilgi duymuştur. Bu nedenle de eğitim sorunlarına yönelmiştir. Sorunlar, esasen uygulama sonucu ortaya çıkmaktadır. Tütengil, eğitim sorunlarını ele alırken çözüm yolları aramış ve ele aldığı konularda önerilerde bulunmuştur. İlgi alanı oldukça geniş olan Tütengil, eğitim sorunlarına bir aydın olarak ilgi duymuştur. Yaklaşımları ve sorunları ele alışı, gerçekçi, tutarlı ve dinamiktir.

Yenilikçi, ilerici, insancıl tutumuyla eğitim sorunlarına yaklaşmıştır. Bu nedenle, hernekadar eğitim bilimi alanında amatör olarak nitelendirilirse de bir eğitim bilimci kadar verimli, eğitim sorunlarına geniş ilgi duymuş, akılcı çözümler getirebilmiştir. Kuşkusuz eğitimin

sorunsal yönleri konusundaki başarısı, onun sosyolog oluşu, Türk sosyal yapısını iyi bilmesi sayesinde gerçekleşmiştir. Ayrıca kendisi de bir öğretim elemanı olarak eğitim uygulamalarının içinde idi. Böylece sorunlardan haberdar, bilinçli Atatürkcü ve ilerici bir tutumla Türk eğitim sorunlarına da ışık tutabilmiş, olumlu katkılarda bulunmuş bir düşünürümüzdür. Bu yönleriyle de Türk eğitimcileri arasında yer almıştır.

PROF.DR. CAVİT ORHAN TÜTENGİL'İN EĞİTİME İLİŞKİN YAYINLARI BİBLİYOGRAFYASI

A. KİTAPLAR

1. Köy Enstitüsü Üzerine Düşünceler, İstanbul, 1948, 32 s. "Lüleburgaz Kepirtepe Köy Enstitüsü Kooperatifi".
2. Köy Sorunu ve Gençlik, İstanbul, 1967, s. 31, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı.

B. İNCELEME VE MAKALELER

1. Sosyal Yapımıza Bağlı Eğitim ve Öğretim Sorunları. İstanbul, 1970, Refii Şükrü Suvla'ya Armağan, 13 s.
2. Bir Türk Tecrübesi: Köy Enstitüleri, İ.Ü. Hukuk Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü'nün Onar Armağanı, İstanbul, 1977, s. 915-929.
3. Köy Enstitülerinde Tamamlayıcı Kurslar. İş, 88, 1948, s. 256-258.
4. Köy Enstitülerinin Onuncu Yılında Değirmen, 1/4, Mayıs 1949, s. 5-6.
5. Köy Enstitülerinde Sosyoloji Öğretimi. İş, Nisan-Mayıs 1950, s. 104-105.
6. Köy Enstitüleri İçin Yazılanlar. Memleketimizde ve Dünyada Kitaplar. 6, Temmuz 1950, s. 8.
7. Köy Enstitülerinin 10. Yılı. Yücel, Yeni seri 5, Mayıs 1950, s. 23-24.
8. Köyde Eğitim, Varlık, 383, 1 Haziran 1952, s. 10.

9. 17 Nisan'ın Eşiğinde. Yeni Ufuklar, II/7 (23), Nisan 1954, s. 360-361.
10. Kayalar Okulunu Ziyaret. Yenilik, II/1 (13), Ocak 1954, s. 23-25.
11. İyi Öğretmen Yetiştirmek. Dünya, 31 Mayıs 1955, s. 2.
12. Halk Eğitimi. Dünya, 10 Ocak, 1956, s. 2.
13. Köy Enstitülerinden Ne Kaldı? Dünya, 17 Nisan, 1956, s. 2.
14. Suçlu Çocuklarımız ve Çocuk Islah Evi. Dünya, 28 Eylül, 1956, s. 2.
15. Milli Eğitimimizde Köy Enstitüsü Denemesinden Kazançlar. Forum, V/58, 15 Ağustos 1956, s. 19-21.
16. Öğretmenin Okul Dışındaki Çalışmaları. Forum, VI/68, 15 Ocak 1957.
17. Halk Eğitimimizin Meseleleri. Forum, VII/73, 1 Nisan 1957.
18. Öğretmenin Okul Dışındaki Çalışmaları. İş ve Düşünce, 204-205, Ağustos-Eylül 1958, s. 2-3.
19. Atatürk ve Doğu Üniversitesi. Yeditepe, 167, 8 Aralık 1958, s. 1-6.
20. Köy Enstitüsü. Yeni Ufuklar, VII/78, Kasım 1958, 177-179.
21. Türkiye'de Köyden Şehre Akımın Doğurduğu Eğitim Meseleleri. Emekli Öğretmen Dergisi, 4, 30 Ağustos 1959, s. 19-21.
22. Okulların Verimi Meselesi. Vatan, 26 Haziran 1959, s. 2.
23. Fransız Üniversitelerinin Birkaç Meselesi. Bilgi, 154-155, 25 Nisan 1960, s. 11-12.
24. Doç.Dr. Yaşar Karayalçın, Mektupla Öğretim. Bilgi, 154-155, 25 Nisan 1960, s. 4-6.
25. Halk Eğitimi Çalışmaları. Birlik, 36, Aralık, 1960, s. 21-23.
26. Okuma Bayramı. Vatan, 25 Nisan, 1960, s. 2.
27. Milli Eğitimin Çıkmazları. Dünya, 9 Ağustos, 1961, s. 2.
28. Üniversitede Bir "Atatürk Enstitüsü" Kurulmalı mıdır? Gece Postası, 11 Aralık, 1961, s. 4.

29. Yüksek Öğretmen Okulu'nun Geleceği. Pınar, 4, Şubat, 1961, s. 3-4.
30. Öğretmenlerin Çilesi. Dünya, 2 Mayıs, 1962, s. 2.
31. Atatürk Üniversitesi (Erzurum Mektubu) Dünya, 22 Haziran, 1962, s. 2.
32. 17 Nisan Bayramı (Bir Yıldönümü) Cumhuriyet, 17 Nisan 1964, s. 2.
33. Öğretmen Yetiştirme Meselemiz (Düşünceler) Cumhuriyet, 14 Mayıs 1964, s. 2.
34. İlkokullarda Kalanlar ve Bir Çözüm Yolu (Düşünceler) Cumhuriyet 24 Eylül, 1964, s. 2.
35. Milli Eğitim ve İktisadi Kalkınma (Düşünceler) Cumhuriyet, 4 Aralık 1964, s. 2.
36. Reform Ortamında Üniversiteler (Düşünceler) Cumhuriyet, 14 Aralık, 1964.
37. Eğitim Fakültesi (Olaylar ve Görüşler), Cumhuriyet, 13 Mart, 1965.
38. Üniversite Gençliğinin Sorunları (Olaylar ve Görüşler) Cumhuriyet, 11 Aralık, 1965, s. 2.
39. Az Gelişmiş Ülkelerin İnsangücüne İlişkin Sorunları, İnsangücü ve Eğitim, 1 Aralık, 1965, s. 4-5.
40. Milli Eğitim ve İktisadi Kalkınma, Teknisyenlerinin Sesi, 187, Ocak 1965, s. 14-16.
41. Köy Enstitüsü Tecrübesi (Olaylar ve Görüşler) Cumhuriyet, 18-19 Nisan 1966, s. 2.
42. Öğretmenlerin Verdiği Savaş (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 18 Ocak, 1967, s. 2.
43. Üniversitelerarası Giriş İmtihanı (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 27 Haziran, 1967, s. 2.
44. Üç Eğitim Sorunu (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 29 Kasım, 1967, s. 2.

45. Köy Enstitüsü Olayının Toplumsal Yanları. Pedagoji Cemiyeti Dergisi, III/12, Temmuz-Eyllü 1967, s. 883-886.
46. Eğitim Hayatımızda Dengesizlikler (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 18 Mayıs 1968.
47. Öğretmenlerin Verdiği Ders. Varlık Yıllığı, 9, 1968, 307-310.
48. Öğretmenlerin Yürüyüşü (Olaylar ve Düşünceler). Cumhuriyet, 12 Şubat 1969.
49. Halka Dönük Üniversite (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 20 Mart 1969.
50. Üniversiteler ve Yöneticileri (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 11 Haziran, 1969.
51. Eğitim Yılında Türkiye (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 11 Haziran, 1970.
52. Yüksek Öğretmen Okullarına Kıymayın (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 15 Ağustos, 1970.
53. Eğitim Şurası'nın Düşündürdükleri (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet. 30 Eyllül 1970.
54. Türkiye'de Kitap (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 19 Ağustos, 1972.
55. Atatürk ve Üniversite (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 11 Kasım, 1972.
56. Ulusal Eğitimin Atatürkçü İlkeleri. Türk Dili, XXVII/254, Kasım 1972, s. 182-188.
57. Köy Öğretmeninin Etkinliği (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 16 Mayıs 1973.
58. Üniversiteye Giriş Sorunu (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 16 Ağustos, 1973.
59. Cumhuriyet Türkiyesinde Millî Eğitim, Cumhuriyet, 29 Ekim, 1973, 50. Yıl Eki, 10.
60. Atatürk ve Üniversite. Milli Savunma Dergisi, 51, Ocak, 1973, s. 14-15.
61. Dün 17 Nisan'dı. Yeni Ufuklar, XX/236, Mayıs, 1973, 1-4. s.

62. Program'da Milli Eğitim (Olaylar ve Görüşler). Cumhuriyet, 27 Şubat 1974.
63. Üniversitelerimizin Araştırma İşlevleri. İstanbul Üniversitesi Bülteni, 7, 1978, s. 2-4.
64. Kırsal Kesim ve Okul Dışı Gençlik. Cumhuriyet, 19 Mayıs, 1979, 60. Yılında Gençlik Sorunları eki.
65. 19 Mayıs'ın Yeni Genç Kuşağı. Milliyet, 19 Mayıs, 1979.
66. Kırsal Yerleşmeler Gençliği ve Sorunları, Ankara 1979. Gençlik Sorunları Sempozyumuna Sunulan Bildiri, Çoğaltma, s. 9.
67. Eğitim Politikasından Ne Anlamaktayız? Ulusal Eğitim Politikamız, Ankara, 1979. Türk Eğitim Derneği Yayınları, s. 3-28